



**Iisalmen luontouutiset  
2022 - 2023**

# ILYY

Iisalmen Luonnon Ystävien  
Yhdistys Ry

Hallitus vuonna 2023:

puheenjohtaja  
Jarmo Yliluoma  
jyliluoma@gmail.com

varapuheenjohtaja  
Anssi Rauha  
anssi.rauha@iisalmi.fi

taloudenhoitaja, luontomuseonhoitaja  
Kai Jäderholm  
jaderholmkai@hotmail.com

sihteeri  
Jukka Väre  
jukka.vare@gmail.com

Muut hallituksen jäsenet  
Sanna Huttunen

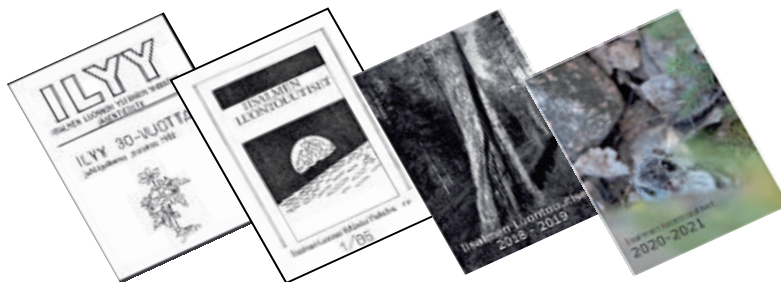
Sirkka Immonen  
sirkka\_imm@hotmail.com

Aaro Väänänen

Petteri Kettunen

# Tässä lehdessä

Puheenjohtajan palsta <i>Jarmo Yliluoma</i>	3
Masai Mara <i>Petteri Kettunen</i>	4
Iso-Ahmon linnusto vv. 1987 - 2019 <i>Jarmo Yliluoma</i>	8
Kalatiirojen kattopesinnöistä <i>Kai Jäderholm</i>	10
Liito-oravan pesinnät 2022 <i>Kai Jäderholm</i>	11
Liito-oravan pesinnät 2023 <i>Kai Jäderholm</i>	13
Lepakkoseuranta <i>Kai Jäderholm</i>	14
Ratapellonkadun kaava <i>Kai Jäderholm</i>	15
Sienessä kartan kanssa <i>Jukka Väre</i>	16
Kasvikokoelman etiketöinti <i>Kai Jäderholm</i>	18
Vanhat luontouutiset kotisivuilla <i>Jarmo Yliluoma</i>	19
Liity jäseneksi!	20



Kansi: Petteri Kettunen  
Taitto: Jarmo Yliluoma

## Puheenjohtajan palsta

Olemme monien haasteiden edessä. Ilmastonmuutos vaikuttaa ympäristöömme ja se on jo näkyvässä. Eteläinen Eurooppa on kuivumassa, samoin kuin Aasia kuten myös paikoin Meksiko ja Yhdysvallat. Toisaalla on satanut ylenmääräisesti vettä. Copernicus-palvelun mukaan elo-, syys- ja lokakuu olivat mittaushistorian lämpimimmät syyskauden kuukaudet maailmassa. Kuluvasta vuodesta on näillä näkymin tulossa kuumin vuosi. Maailmanlaajuinen keskilämpötila tammikuusta alkaen on ollut 1,43 astetta korkeampi kuin vuosina 1850-1900. Tästä vuodesta on tulossa maapallolla koko mittaushistorian lämpimin.

Merivesien pintalämpötilat olivat nekin maailmanlaajuisesti mittaushistorian korkeimpia. Merien pintalämpötila oli lokakuussa keskimäärin 20,79 astetta, kun mukaan ei lasketa napa-alueita. Globaalit ennätyslämpötilat menivät rikki myös neljänä aiempaa kuukautena.

Maailman johtajat kokoontuvat joulukuussa Arabiemiraatteihin Dubain ilmastokokoukseen. Toivottavasti he saavat aikaiseksi kunnianhimoisen suunnitelman ja lupauksen paremmasta. Valoakin on näkyvässä sillä Kiinan päästöjen arvioidaan ensimmäistä kertaa kääntyvän laskuun ensi vuonna.

Muutokset näkyvät meillä Suomessakin selvästi. Talvet eivät enää ole entisenlaisia. Vuosi vuodelta osa linnuista asustaa entistä pohjoisemmassa. Punkkeja löytyy jo napapaperilla.

Viimeistään nyt meidän pitäisi ryhtyä toimeen. Hiilen ja turpeen polton lopettaminen auttaa vähentämään päästöjä. Tässä auttaa mm. tuulivoima. Alueellisesti pitäisi osata arvioida minkä verran voimme hyväksyä tuulimyllyjä erämaa-alueille. Tuulipuistot aiheuttavat paikallisesti merkittävää haittaa tai jopa ajavat pois alueelta eläimiä. Niin kasvit

kuin eläimetkin tarvitsevat oman rauhan kasvattaakseen jälkeläisiä.

Yhdistyksemme paikallinen haaste on saada luontomuseo siirrettyä Iisalmen kulttuurikeskuksen tulevan remontin (v. 2025) alta pois. Vuosien aikana kerättyjen näytteiden tiedot on myös saatava vietyä valtakunnalliseen tietokantaan.

Yksin emme selviä haasteista!

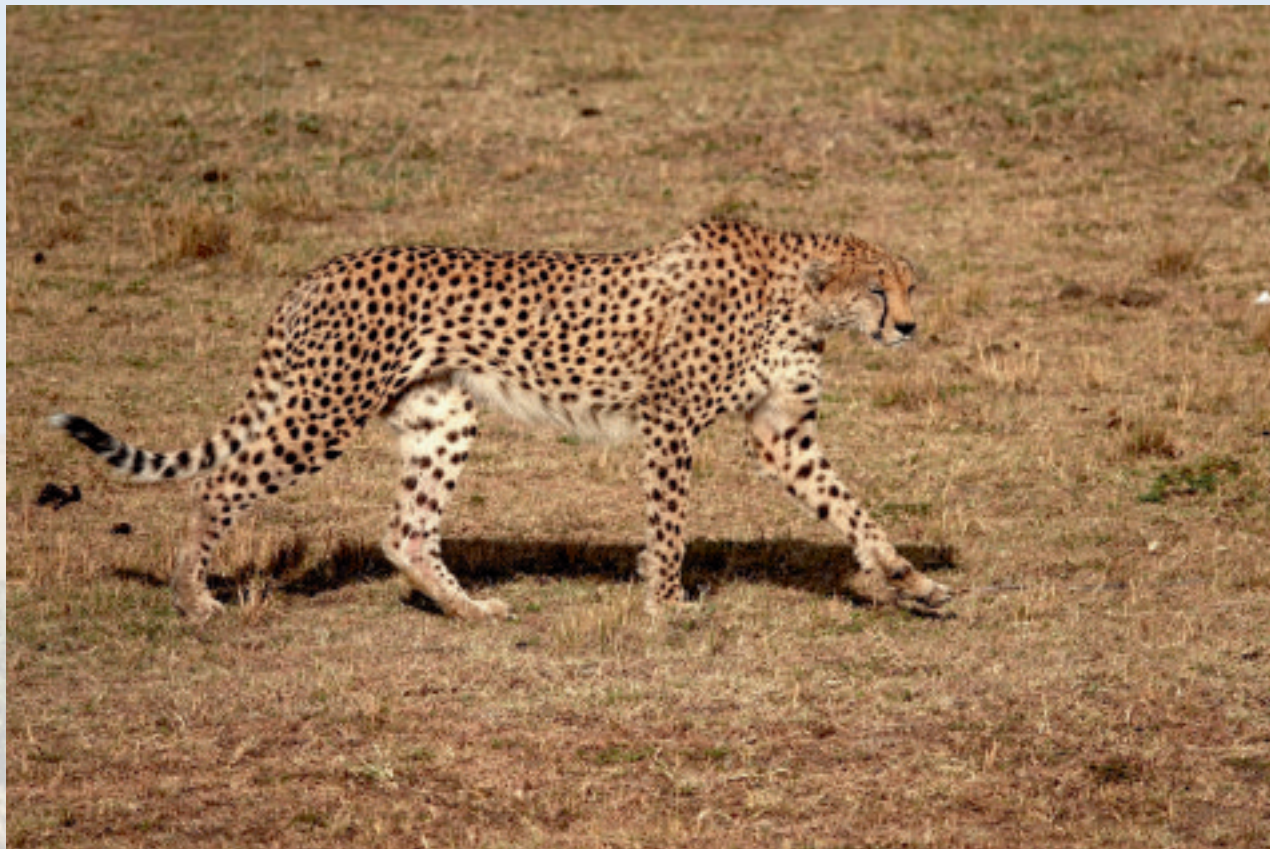
Tarvitsemme juuri sinut mukaan toimintaamme!

Yhdessä meissä on voimaa tehdä muutoksia!



Petteri Kettunen

## Matka Masai Maraan, Kenian tunnetuimpaan kansallispuistoon



Gepardi, kuva Petteri Kettunen

Meille oli annettu ohje etsiä majoitus turistien suosimalta Westlands-alueelta, ja kenialainen ystäväni Stephen oli löytänyt edullisen hotellin, no ainakin aika läheltä tuota aluetta. Meidät tultaisiin noutamaan aamulla klo 7.00.

Stephen oli tullut edellisenä iltana matatu-pikkubussilla kotoaan Kituista ja minä lentänyt Eldoretista World Vision kummi-lapseni tapaamisesta. Minulla oli hotellin osoite, ja iltaruuhkassa sitä lähdin taksilla tavoittelemaan. ”Tässähän sen pitäisi olla ihan hollilla”, tuumaili taksikuski edetessään hitaasti edestakaisin paria katua. Lopulta kyllästyin koko kyytiin ja pyysin jäädä pois. Lähdin itse kävelemään ja kyselemään. Onneksi eräs ystävällinen katukauppias sai soittamalla yhteyden Stepheniin, kun itse en oikein tiennyt taksimatkan jälkeen, olinko kuitenkaan oikeassa paikassa. Nairobi on iso ja sekava kaupunki. Loppujen lopuksi olin vain vajaan korttelin päässä hotellilta.

Aamulla seisoimme odottamassa Hyrax-safarimatkojen noutoa. Eikä sitä kuulunut, eikä näkynyt. Olin varannut kolmen päivän safarin Masai Maran kansallispuistoon internetin kautta Suomessa sekä maksanut jo 100 € etumaksun. Tähän yhtiöön olin päätynyt lähinnä sen edullisuuden vuoksi. Niinpä kalvava tunne siitä, että jotain on varmasti pielessä, lisääntyi. Suositukset netissä olivat tämänkin yhtiön safareille ok, vaikkakin ruoan ja majoituksen taso tulisi olemaan perustasoa. Ajatukseni oli kuitenkin, että eläimet ja savanni ovat tärkeämmät kuin parin yön majoitus uima-altaineen tai ruuan kanssa tarjottava viini.

Puolen tunnin odotuksen jälkeen Stephen soitti Hyraxin toimistoon, ja hetken keskusteltuaan ymmärsimme olevamme sattumalta parin korttelin päässä heidän toimistoltaan. Kävelimme sinnepäin ja uuden soiton jälkeen ystävällinen Hyraxin henkilö hoksasi

valkoisen naamani kadunkulmassa ja tuli hymyillen luoksemme. Suuntasimme läheisen kerrostalon toimistoon suorittamaan loppumaksut ja allekirjoittamaan tarvittavat paperit. Land Rover jeepissä sivukadulla istuivatkin jo muut seitsemän turistia odottamassa matkan alkua.



*Strutsit, kuva Petteri Kettunen*

Ajomatka Masai Maran kansallispuiston laitamille kesti kuusi tuntia, josta viimeinen vajaa tunti olikin sitten melkoista rynkytystä huonokuntoisella ja kivikkoisella soratiellä. Osa hyvinkin eritasoisista majoituspaikoista sijaitsee puiston ulkopuolella metsikön kätköissä vierä vieressä. Kuljettajallamme Joshepilla ei ollut aivan tarkkaa käsitystä, missä meidän majoituksemme sijaitisi, joten hän joutui kysymään tietä parista muusta paikasta. Viimein löysimme Letchadatelttaleirin vain kuullaksemme, ettei meidän majoitusta oltu vahvistettu, ja että yhtään telttaa ei ollut vapaana. Pienten ja keski suurten kiukunpurkausten ja selvittelyjen jälkeen löysimme läheisestä toisesta samantasoisesta telttakylästä tilaa.

Auringonlaskuun oli vain kolmisen tuntia, joten jätimme sisäänkirjautumisen myöhemmäksi ja suuntasimme jeepillämme ensimmäiselle kierrokselle puistoon. Passien ja lupien tarkastaminen sujui nopeasti ja heti alueelle päästyämme näköpiiriin tulivat ensimmäiset antilooppilaumat. Muutaman kilometrin jälkeen kuljettajamme sai ilmeisesti radio-

puhelimella viestin, koska hän kääntyi nopeasti pienelle sivutielle. Pian huomasimme edessämme yli 20 jeppiä reunustamassa savannitietä, ja niiden vieressä 10 metrin päässä gepardi kellotteli selällään laskevan ilta-auringon säteissä. Se ei tuntunut suuremmin vaivautuneelta isosta yleisöstä, vaikka se kissaeläimen tavoin ilmaisi hännän liikkeillään olevansa hieman ärtynyt. Hetken päästä se nousi ylös ja vetäytyi hitaan arvokkaasti astellen läheisen pensaikon suojaan.

Masai Marassa on olemassa tarkat ohjeet alueella vierailevien kulkuneuvojen liikkumiselle. Ajaminen on sallittu vain alueella olevia teitä pitkin. Osa niistä on tiekarhuilla kunnossapidettäviä pääteitä ja osa ruohosavannille muodostuneita ajouria, joiden lisääntymistä varmaan pyritään estämään. Näiltä urilta poistuminen on kiellettyä, ja tätä valvovat puistonvartijat, jotka pienillä jeepeillään suhistelevat pitkin puistoa. Lisäksi eläimiä tarkkailemassa saisi olla kerrallaan korkeintaan 5 autoa samassa paikassa. No tämä puolestaan aiheuttaa kuljettajille paineita, koska he yrittävät miellyttää turisteja ja siirtää auton sellaiseen kohtaan, josta kyydissä olijat saisivat hyviä kuvia.



*Kirahvit ja seeprat, kuva Petteri Kettunen*

Tästä saimmekin hyvän esimerkin, kun seuraavana päivänä kuljettajamme sai viestin puussa olevasta leopardista. Se oli raahannut Thomsonin antiloopin muutaman metrin korkeuteen ison oksan hankaan. Sieltä meille ensin näkyi roikkumassa vain antiloopin jalat

sekä leopardin pitkä häntä. Pari jeeppiä oli siirtynyt ajourilta ruohikolle puun toiselle puolen. Meidänkin kuljettajamme sanoi ajavansa kohta sinne, kunhan tilaa löytyisi. Hetken kuluttua siirryimme sinne, mutta samalla tuli hälytys puistovartijoiden lähestyvistä jeepeistä. Näky oli aika huvittava, ehkä jopa puussa olevasta leopardista, kun kaikki jeevit säntäsivät karkuun yhtä ajouraa pitkin. Katsoessamme taaksepäin näimme pikkujeeppin kurvaavan kahden isomman eteen ja pysäyttävän ne. Olimme päässeet nipin napin karkuun. Seurauksena rikkomuksista on isot sakot ja mahdollinen turistioppaan toimiluvan menetys. Ellei sitten Kenian shillingit vaihda omistajaa. Sekin lienee mahdollista.

Toisen päivän kohokohta leopardin lisäksi oli Mara-joki, jossa näimme virtahepojen lauman lillumassa lempeästi virtaavassa vedessä ja isojen 5-metrinen krokotiilien köllöttelevän rannalla. Yksi kroko odotteli suu auki puhdistajalintua tekemään sille hampaiden välien puhdistuksen, mutta lie unohtanut varata ajan toimenpiteeseen, koska emme joen toiselta rannalta kiikaroidessamme huomanneet lintua. Suuri, vuotuinen Gnu-antiloppien vaellus Serengetistä Masai Maraan Mara-joen yli oli alkamassa lähiviikkoina. Joen toiselle puolelle oli jo kerääntynyt tuhansittain antiloppeja, jotka täplittivät laajana avautuvan kellanruskean ruohosavannin loivasti kumpuilevaa maastoa. Etelästä tuleva eläinten määrän paine saa

aikaan ryntäyksen joen yli, jolloin krokotiileille koettaa herkkuhetki.

Sateet alkavat Masai Marassa syyslokakuussa, jolloin tuoretta ruohoa on taas tarjolla. Masai Marassa myös oli jo tehty vuotuisia hallittuja kulotuksia, joilla saadaan myös uusi ruoho viheriöimään heti kun kosteus maassa on ruohon kasvulle riittävä. Kaikki eläimet eivät suinkaan vaella, vaan gnut sekä Thomsonin ja Grantin gasellit, punalehmäantilooppi-, topi-, eland- ja impalaumat olivat levittäytyneet savannille. Pieneen norsulaumaan tutustuimme yhdessä laakeassa laaksossa virtaavan pienen puron rannalla, jossa nämä mahtavat eläimet olivat syömässä puiden lehtiä. Oli hienoa seurata, miten norsu kärsällään otti tukevan tukun pieniä oksia tai heinää, ja vei sen näppärästi suuhunsa. Laumassa oli myös poikasasia, jotka pysyttelivät tiiviisti emojen lähetyvillä. Läheisyydessä laidunsi myös muutama kirahvi, joiden päät keikkuivat matalien pensaiden yläpuolella.

Seeproja oli nähtävillä joka puolella, ja ne olivat hyvinkin kesyjä, viihtyen aivan tien reunassakin. Hämmästyttävästi löysimme yhden seepran kuolleena keskeltä tietä. Ilmeisesti se oli jäänyt auton alle. Jälki tapahtumapaikalla oli se näköistä. Mutta miten se oli mahdollista puuttomalla savannilla. Olisimme halunneet palata katsomaan seuraavana päivänä, mitä siitä olisi ollut jäljellä, koska lihaperäisellä ”jätteellä”



*Täplähyeena ja sakaalit, kuva Petteri Kettunen*

oli kyllä ottajia puistossa.

Viimeisen päivän herätys oli aikaisin aamulla klo 5.30. Astuimme teltasta ulos viileähkään aamuilmaan aamusarastuksen alkaessa idästä. Söimme hyvin yksinkertaisen, mutta riittävän aamiaisen: papuja, munakasta, riisiä ja hedelmiä. Pakkasimme nopeasti tavarat jeeppiin ja lähdimme viimeiselle lyhyelle eläinten tarkkailuajelulle. Ryhmästäme vain kaksi oli maksanut tämän kolmannen ajelun, koska sitä varten olisi pitänyt maksaa lisänä uusi 80 dollarin puistomaksu. Kuskillamme oli kuitenkin oma idea. Meillä oli mahdollisuus ”oikaista” puiston läpi Nairobiin menevälle tielle. Näin voisimme viivähtää vielä hetken edellispäivän pääsymaksuilla puistossa. Tämä ehdotus nosti mieleen epäilyjä ja saapumispäivänä tapahtunutta sekoilua majoituksen kanssa. Keskustelimme tovin keskenämme ja lopulta sovimme hyvittämään osuutemme näille kahdelle, jotka olivat maksaneet tuon 80 dollaria.

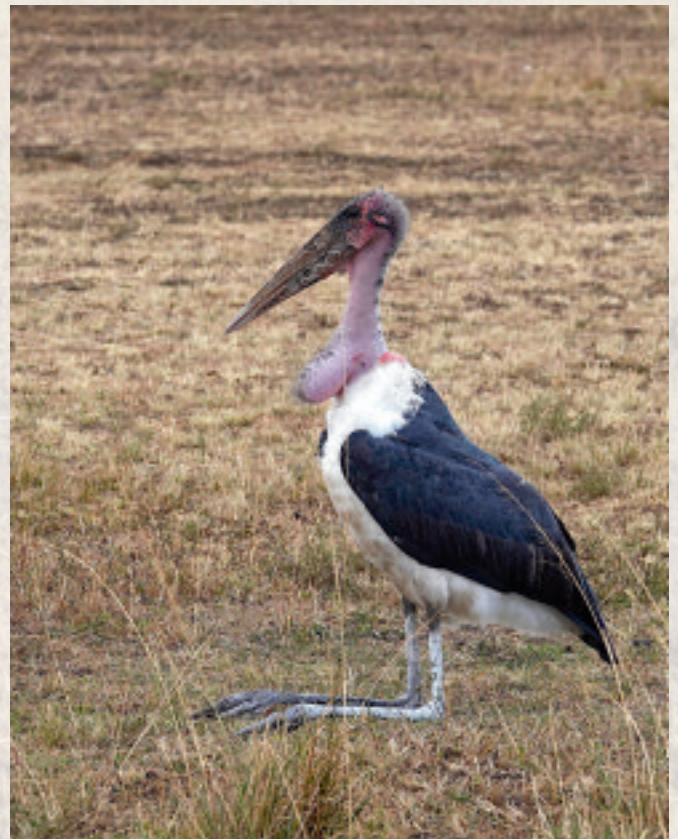
Puiston portilla kaikki sujui hyvin, ja jollain konstilla pääsimme ilman lisämaksuja vielä kerran Masai Maran puistoon. Vain muutama sata metriä portista löysimme yöllisen saalistuksen jälkiä. Sarvista päätellen gnu-antilooppi oli tullut matkansa päähän. Siitä oli jäljellä sarvien lisäksi vain selkäranka, kylkiluita sekä nahan riekaleita. Täplähyeena ja kolme sakaalia ärhentelivät ruuan ääressä toisilleen ja näykkivät kukin vuorollaan maistiaisia raadosta. Kolme vastaan yksi tilanteen kärjistyessä hyeena päätti vihdoin siirtyä sivummalle saatuaan palasen ruhoa irti. Läheiseltä kalliolta pongasimme naarasleijonan. Liekö se ollut yöllä saalistamassa. Ainakin se lepäili tyytyväisen oloisena aamuauringon säteissä.

Matka puiston halki kesti parisen tuntia, ja pääsimme myös pois puistosta ilman ongelmia. Matkalla Nairobiin pysähdyimme Masai-heimon kylässä, jossa oli 20 dollarin vapaavalintainen tutustumiskierros. Hieman oli sellainen ”rahat turisteilta” meininki,

vaikkakin hyvää tietoa heidän elämäntavoistaan tulikin. Lopulta meidät ohjattiin kylän laidalla olevalle käsityötorille, josta sai halutessaan tehdä ostoksia ja näin tukea paikallista toimintaa.

Kolmen päivän safari maksoi minulle 350 dollaria ja ystävälleni Stephenille noin puolet tästä. Safari oli lopulta hyvinkin tuon rahan väärtti, vaikkakin safaritelttamajoitus ja ruoka olivat yksinkertaiset. Meille sattui kuitenkin mukava seitsemästä kansallisuudesta koostunut 10 hengen porukka, jossa viihtyi hyvin.

Horisonttiin asti kantautuva, lähes puuton ruohosavanni, oli jo sinänsä sykähdyttävä näky. Siihen mausteeksi ripoteltiin ne lukuisat eläimet, joiden elämää pääsi tarkkailemaan läheltä. Linnuista parhaiten jäi mieleen kaikkein isoimmat: strutsit, sihteerilintu, afrikanmarabu, etelänkalkkunasarvekas, korppikotkat sekä erilaiset haukat. Pienempiä lintuja oli myös runsain mitoin, vaikkakin Kenian varsinaiset lintuparatiisit ovatkin Naivasha- ja Nakura-järvien seutuvilla.



Afrikanmarabu, kuva Petteri Kettunen

# Iisalmen Iso-Ahmon linnusto vv. 1987 - 2019



*Iso-Ahmo, kuva Jarmo Yliluoma*

## YLEISTÄ

Iso-Ahmo on rehevä ja humuspitoinen järvi. Sen pinnankorkeutta on laskettu 0,7 metriä vuonna 1923 ja 0,51 metriä lisää vuonna 1960. Myöhemmin vuonna 1995 järven alivedenkorkeutta taas nostettiin Väli- ja Roimanpuroon toteutetuilla pohjapadoilla. Järveä on hapetettu vuodesta 1990 lähtien. Iso-Ahmo laskee alapuolisiin Kirmanjärviin Pikku-Ahmon kautta. Pinta-alaa järvellä on 82 ha, keskisyvyyttä 2,1 m. Iso-Ahmo on runsasravinteinen järvi ja ekologinen tila on hyvä. Iso-Ahmo ja Pikku-Ahmo muodostavat kahden rehevän järven kokonaisuuden.

## LINNUSTON SEURANTA

Jorma Tuomainen teki vesilintulaskennan vuonna 1987 järvelle. Lintutietopalvelu Tiirasta löytyy Iso-Ahmosta 2000-luvulta yht. 506 havaintoa/6223 yksilöä.

## AINEISTO JA MENETELMÄT

Artikkelin aineistona käytettiin Tuomaisen (1987) ja Yliluoman (2019) laskentoja. Ne kohdistuivat samoihin rajauksiin. Laskennat ovat vertailukelpoisia keskenään

Laskennat suoritettiin seuraavasti: Iso-Ahmo 9.5. ja 25.5. järvellä käytettiin pistelaskentaa. Laskentapistettä oli yhteensä 4. Apuvälineinä oli kiikarit ja kaukoputki. Laskennat tehtiin aamupäivällä. Menetelmän avulla saatiin laskettua koko alue kattavasti. Katvealueita ei jäänyt. Sää laskenta-aikana oli suotuisa,

puolipilvistä ja vain vähän tuulta. Sää ei vaikuttanut laskentatulokseen.

## TULOKSET

Laskentojen tulosten perusteella saadut vesilintujen parimäärät on koottu taulukkoon 1. Taulukossa 2. on eritelty muiden lintujen parimäärät.

Vesilintujen parimäärät ovat romahtaneet vuosien 1987-2019 välillä 22 pariin kun se vuonna 1987 oli 40. Lajimäärä on sen sijaan pysynyt melkein samana. Tiputus näkyy erityisesti puolisukeltaajien parimäärissä. Sukeltajasorsat näyttävät vain vähän vähentyneet. Tosin telkän vahva kannannousu selittää sukeltaajien tilanteen. Mikäli se olisi samalla tasolla kuin vuonna 1987, niin sukeltaajien parimäärät olisivat vain 9. Telkän runsastuminen johtunee siitä, että järveltä tai sen lähetyviltä löytyy sopivia pesimäpaikkoja ja ravintoa on riittävästi saatavilla.



*Sinisorsan poikasia, kuva Jarmo Yliluoma*



	1987	2019
laulujoutsen	0	2
haapana	3	1
tavi	3	0
sinisorsa	2	1
harmaasorsa	0	1
jouhisorsa	5	0
lapasorsa	5	0
punasotka	7	1
tukkasotka	3	0
telkkä	1	12
uivelo	0	1
silkkiuikku	11	5
härkälintu	0	1
nokikana	6	8
<b>Pareja</b>	<b>40</b>	<b>22</b>
<b>Lajeja</b>	<b>9</b>	<b>8</b>
<b>Puolisukeltaja pareja</b>	<b>18</b>	<b>3</b>
<b>Sukeltajapareja</b>	<b>22</b>	<b>20</b>

Vesilintujen parimäärät vv. 1987 ja 2019

Harmaasorsapari uiskenteli Iso-Ahmon Jokiniemessä 9.5.2019. Uivelo on puolestaan kotiutunut järvelle sillä useampana kesänä siellä on havaittu muutama lintu. Tiirassa ensimmäiset kesähavainnot linnusta ovat vuodelta 2001.

Järven pesimälinnustosta ovat kadonneet seuraavat vesilintulajit: jouhisorsa, lapasorsa, ja tukkasotka. Ensimmäistäkään taviparia ei laskennassa havaittu. On kuitenkin todennäköistä että lintu pesii alueella. Tavi on hyvä piilottelemaan, niin että sen havaitsemiseksi olisi pitänyt kiertää järvi rantaviivaa pitkin. Punasotkan ja silkkiuikun määrät ovat vähentyneet merkittävästi. Laulujoutsen pesii sen sijaan 2 parin voimalla.

Niin kaulushaikara kuin ruskosuohaukka ovat pesineet alueella useamman vuoden. Lintutietopalvelu Tiirasta ensimmäinen kaulushaikaran havainto järveltä on vuodelta 2007. Sen jälkeen havaintoja on tehty lähes vuosittain. Samoihin aikoihin myös

ruskosuohaukka on ilmestynyt järvelle. Linnuilla lienee vakiintunut reviiri järven eteläosissa. Punajalkaviklosta on havaintoja viereiseltä Pikku-Ahmolta vuodelta 2014, mutta nyt se näyttäytyi ensimmäistä kertaa Ison-Ahmon etelärannalla pellon ja rannan välissä 25.5.2019, joten se voidaan tulkita pesiväksi lajiksi.

Naurulokkikolonia on muuttanut muualle pesimään. Ruokokerttunen (3 paria) ja paju-sirkku (2 paria) pesivät alueella. Laskenta ei anna kuitenkaan luotettavaa kuvaa näiden lintujen määristä, sillä sopivimmat pesintäpaikat jäivät liian kauaksi laskentapististä.

	1987	2019
kaulushaikara	0	1
ruskosuohaukka	0	1
kurki	0	1
kuovi	2	1
valkoviklo	1	1
punajalkaviklo	0	1
taivaanvuohi	1	2
kalatiira	0	2
pikkulokki	0	1
naurulokki	150-200	1

Muiden lintujen parimäärät vv. 1987 ja 2019

## LOPUKSI

Vaikka Iso-Ahmon vesilintujen parimäärät ovat tipahtaneet rajusti sen merkitys lintuvetenä ei ole hävinnyt. Järvi on erityisen tärkeä muutonaikainen levähdyspaikka. Viimeisen 10 vuoden aikana järveltä on joka syksy tavattu isohkoja vesilintukerääntymiä, esim. mustalintu 20 - 40, pilkkasiipi 4 - 9, uivelo 10 - 40, telkkä 15 - 40, haapana 15 - 60 (max. 140 lintua v. 2009), isokoskelo 30 - 90 (max. 250 v. 2015), tukkasotka 10 - 30, laulujoutsen 50 - 120.

Puolisukeltajasorsien väheneminen ja sukeltajasorsien parimäärän pysyminen samana voi osin indikoida särkikalojen runsastumista.

# Kalatiirojen kattopesinnöistä



Varoituskyltti, kuva Kai Jäderholm

## IISALMEN KATTOPEINNÄT

Tänä vuonna on Iisalmessa useamman rakennuksen katolla pesinyt kalatiirayhdyskunta. Muistamme muutaman vuoden takaisen suuryhdyskunnan pesinnän kulttuurikeskuksen katolla. Tällöin tiirat syöksyillään aiheuttivat hankaluuksia kulttuurikeskukseen tuleville asiakkaille. Muutaman kerran tiirat veivät pelotussyöksyt loppuun asti eli iskivät nokallaan ihmiseen. Kulttuurikeskukselle rakennettiin sisääntuloihin suojakatokset ja pesimäkauden jälkeen katolta poistettiin kivimassa. Tämän jälkeen ei tietävästi tiiroja ole pesinyt.

Otavankadun taloyhtiössä sen sijaan haettiin ELY-keskukselta lupa hävittää (tappaa) tiirayhdyskunta, kun asukkaat kokivat tiirojen häiritsevän. Ei mietitty miten voitaisiin sopeutua niiden elämäntapoihin, saatika sitten tehdä etukäteen toimenpiteitä törmäyksen välttämiseksi, vaikka asia oli varsin hyvin tiedossa.

Olemme todella vieraantuneet luonnosta, emmekä kykene näkemään ekologisia lainalaisuuksia joiden takia luontokato, ilmastomuutos ja koko eliökunnan romahtaminen etenee huikkealla vauhdilla. "Minä ensin ja mulle kaikki" -asenne on meillä yleistä. Luonto näyttäytyy meille vain omien tavoitteiden toteuttamista varten olevana.

Onko niin ettemme välitä miten luonto voi?

Jotain on vialla, kun ensimmäisenä lähdetään häiriön ilmaantuessa tappamaan ihmisiä häiritsevät eläimet. Minua kummastuttaa tässä tapauksessa tiedot tervystarkastajan lausunnosta, jossa pidettiin lintujen tuottamia ulosteita mahdollisesti ihmisille vaarallisina ja ELY-keskuksen painottavan tätä lupapäätöksessään. Tämähän tarkoittaa, että myös kaikki muutkin linnut (kuten rastaat ja lokit), joiden ulostetta tippuu ihmisten pihapiiriin pitäisi tappaa.

Toki on muistettava eläimissä jylläävän erilaisia todella vaarallisia tauteja kuten lintuinfluenssa, vesikauhu ja sikarutto, joiden leviäminen on rajoitettava. Yleensä näissä tapauksissa ensin tutkitaan ja varmistetaan syy ennen kuin aletaan hutkimaan.



Juliste, kuva Kai Jäderholm

## MIKSI TIIRAT PESIVÄT KATOILLA?

Siihen lienee useampi syy. Esimerkiksi ihminen on ottanut laajasti omaan käyttöön tiirojen luontaisia pesimäpaikkoja. Katoilla

oleva kivimurske on mieluinen pesäalusta tiiroille. Kattopesinnoissa myös maapetojen uhka on suuresti pienentynyt. Eli tiirat kokevat kattojen olevan turvallisia ja erinomaisia pesintäpaikkoja.

Kun eläinsuojeluväki sai tiedot tiirojen hävittämisaikeista, asiat lähtivät vauhdikkaasti liikkeelle. Minna Pellinen Suomen eläinsuojeluyhdistyksestä ilmoitti minulle perjantaina (7.7.2023), että taloyhtiöön tulisi maanantaina yritys hävittämään tiirayhdyskunnan. ELY-keskuksen luvan mukaan taloyhtiö saisi hävittää katolta kalatiirojen pesät ja niissä olevat munat sekä poikaset.

Totesimme, että tässä pesintävaiheessa ei pesissä enää ole poikasia, vaan ne ovat liikkeellä ympäri kattoa. Noin viikkoa ennen oli rengastaja käynyt Iisalmen Veljeskodin katolla rengastamassa kalatiiran poikaset. Vaarana oli se, että jos katolle mentäisiin niin poikaset tippuisivat sieltä hallitsemattomasti alas. Lopulta taloyhtiö ja ”hävitys”-firma ymmärsivät valtakunnalliseksiin äityneen painostuksen johdosta tilanteen ja luopuivat hankkeesta. Tästä tietysti kiitos heille!

Nähtäväksi jää suorittaako taloyhtiö tarvittavat muutokset katolla, jotta tiirojen pesinnät jäisivät siellä historiaan.



Juliste, kuva Kai Jäderholm

Kai Jäderholm

## Liito-oravan pesinnät Iisalmessa 2022

Talvi ja kevät 2022 olivat lumiset. Keväällä liito-oravatarkastuksissa ja kartoituksissa huomasin, ettei papanoita näkynyt puiden tyvillä juuri lainkaan. Oliko lumen sulaminen hävittänyt papanat? Ihmeekseni oli myös muutamia pönttöjä, joissa liito-orava asusti, mutta katolla ei näkynyt papanoita. Normaalisti pöntön katolle kertyy runsaasti papanoita.

Edelleen vahvoja pesintäalueita ovat Mansikkaniemi ja Kirkonsalmi. Parkatilta saatiin uusi varmistettu pesintä. Ohenmäen liito-oravan rauhoitusalueelta ei tänä vuonna varmistettuja pesintöjä löytynyt.



Emo lähtee Ohenmäen pöntöstä, kuva Jarmo Yliluoma

Pönttöpesintöjä varmistettiin yhteensä kuusi, lisäksi löytyi liito-oravia kahdeksasta muusta pöntöstä muttei pesivänä. Noin viidestä-kymmenestä tarkistetussa pöntöstä eläviä liito-oravia löytyi neljästätoista eli 12% oli asuttuja.

Pesinnät alkoivat huhti-toukokuun vaihteessa. Ensimmäisellä pönttökäynnillä 13.5.2023 löytyi jo karvaisia poikasia eli vähintään pariviikkoisia. Toukokuussa pesintöjä löytyi neljä, kesäkuussa kaksi. Heinäkuussa ei löytynyt uusia pesintöjä. Tämä tarkoitti sitä, että pöntöissä ei vuoden toisia pesintöjä ollut. Aiempina vuosia on havaittu myös heinäkuun

pönttötarkistuksissa uusia pesintöjä.

paikka	poikasmäärä	poikasten ikä
Parkatti	4	karvaton
Kirkonsalmi	2	tumma
Kirkonsalmi	3	karvaisia
Mansikkaniemi	3	karvaton
Mansikkaniemi	2	karvaton
Ohenmäki	2	karvaton

*Iisalimesta varmistetut liito-oravan pesinnät 2022*



*Pöntön katolla on tavallisesti paljon papanoita, kuva Kai Jäderholm*



*Ohenmäen karvainen poikanen, silmät eivät vielä ole täysin auenneet, kuva Kai Jäderholm*

	pesien lukumäärä				Keskimäärin poikasia	Yhteensä poikasia	Pesiä yhteensä
	1 poikanen	2 poikasta	3 poikasta	4 poikasta			
toukokuu	0	1	2	1	3	12	4
kesäkuu	0	2	0	0	2	4	2
kaikki	0	3	2	1	2,7	16	6

*Vuoden 2022 varmistetut pesinnät, joista on poikasmäärä laskettu*

# Liito-oravan pesinnät Iisalmessa 2023

Olen tarkistanut liito-oravapöntöt Iisalmen keskustan ympäriltä kolmeen kertaan, 15-16.5. (kaikki pöntöt) 19.6. (tärkeimmät pöntöt) ja 17.-19.7. (kaikki pöntöt). Yhteensä pönttöjä on 48.

Vuonna 2023 pesinnät romahtivat useamman hyvän vuoden jälkeen. Löytyi vain kaksi pesintää. Näistä toisen kohdalla häilyy pieni epävarmuus, olisivatko poikaset varmistetusta toukokuun pesinnästä. Vaikutti siltä, että kyseisessä ko. pöntössä ei oltu synnytetty. Poikaset olivat todennäköisesti tulleet lähellä olevasta pesinnästä jota ei löydetty. Kaikki löydetty pesueet olivat syntyneet toukokuussa, joten havaintoja emojen toisesta pesinnästä ei saatu.

Pesinnän epäonnistumiseen voi olla useita syitä. Kirkonsalmella hautausmaalla ja sen lähiympäristössä on ollut vankka liito-oravakanta. Vuonna 2023 pesintöjä ei ollut. Vain yhdestä pöntössä löytyi liito-orava, toisessa oli kuollut yksilö. Hautausmaalla tehtiin aiemmin merkittäviä puiden kaatoja ja laajennettiin huoltoaluetta. Tämä on mahdollisesti vaikuttanut pesintöjen epäonnistumiseen. Toisaalta Kuopion seudulta on kantautunut tietoja liitureiden hunosta pesimätuloksesta v. 2023.

Pesintöjen lisäksi tavattiin liito-oravia elävinä neljästä muusta pöntöstä ja kahdesta pöntöstä



Liito-orava, kuva: Kai Jäderholm

paikka	poikasmäärä	poikasten ikä
Mansikkaniemi	3	lähes karvaisia
Mansikkaniemi	2	lähes aikuisia

Iisalmesta varmistetut liito-oravan pesinnät 2023

löytyi kuollut liito-orava. 48 pöntöstä liito-oravia löytyi kahdeksasta pöntöstä eli noin 16 %:sta. Toki muutamissa muissa pöntöissä oli merkkejä liito-oravan läsnäolosta, joko papana-löydöksinä tai ja pesäkoloina pöntön pehmikkeessä.

	pesien lukumäärä				Keskimäärin poikasia	Yhteensä poikasia	Pesä yhteensä
	1 poikanen	2 poikasta	3 poikasta	4 poikasta			
toukokuu	0	1	1	0	2,5	5	2
kesäkuu	0	0	0	0	0	0	0
kaikki	0	1	1	0	2,5	5	2

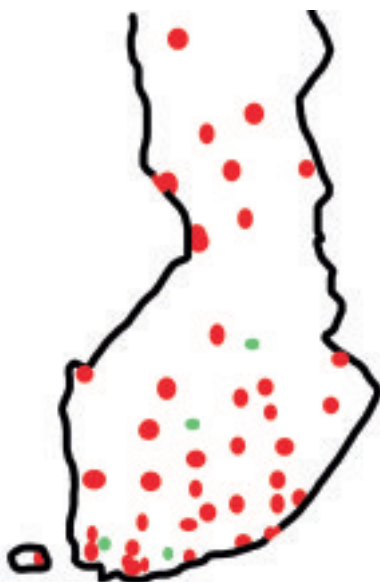
Vuoden 2023 varmistetut pesinnät, joista on poikasmäärä laskettu

# Lepakkoseuranta



*Pohjanlepakko, kuva Kai Jäderholm*

LUOMUS eli Luonnontieteellinen keskusmuseo käynnisti tänä vuonna (2023) valtakunnallisen lepakkoseurannan ensimmäistä kertaa. Tavoitteena oli saada aineistoa lepakoiden kaikuluotausäänistä kattavasti eri puolilta Suomea, näin saadaan tietoa lepakoiden levinneisyydestä. Myös Iisalmen luonnonystävät osallistui tähän seurantaan.



*Lepakkoseuranta paikat v. 2023 (vihreä vapaaehtoisen omalaite)*

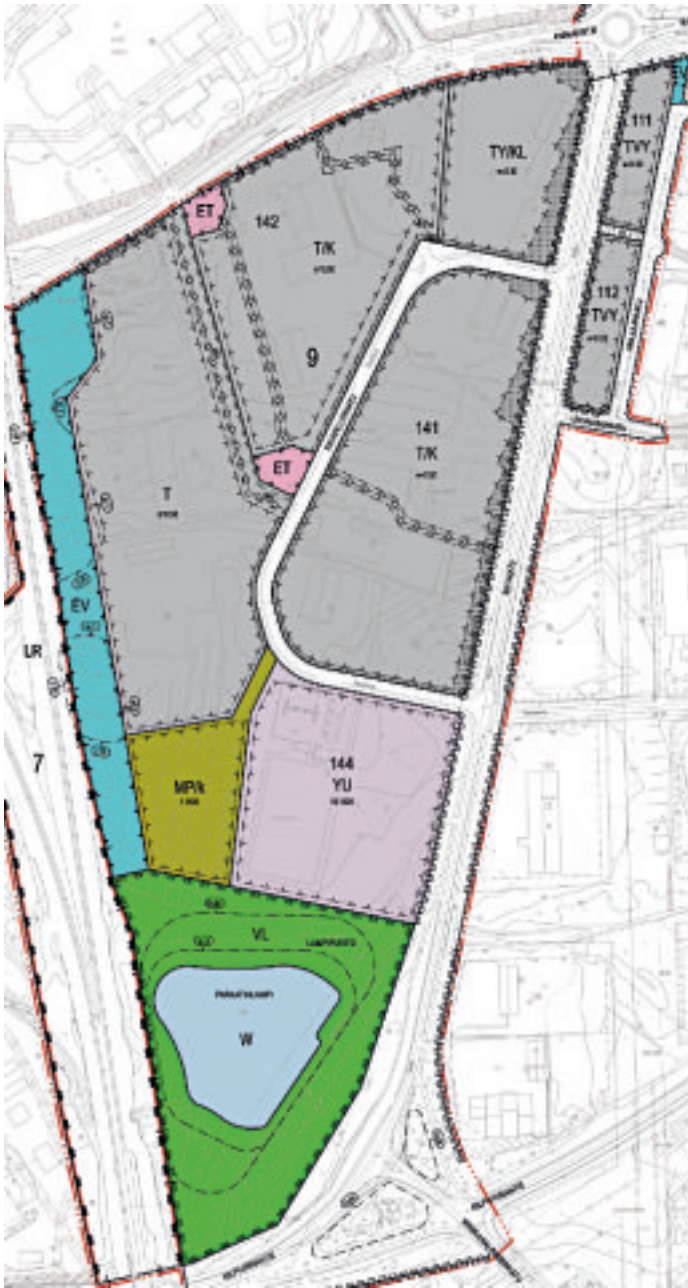
Seuranta tehtiin vapaaehtoisten harrastajien voimin touko-lokakuussa. Tutkimuspaikkoja on yhteensä 44. Ne painottuivat eteläiseen Suomeen ja meidän Iisalmen paikka on kartassa ylin vihreä ympyrä. Seuranta tehtiin ulträänitallentimilla ja niiden huoltamisesta vastasivat vapaaehtoiset.

Lepakoiden ääniä voidaan nauhoittaa pienellä laitteella. Se on suojattava kosteudelta joko suojakotelolla tai muovipussilla.



*Lepakkodetektorini eli ulträänilaite ja kotelo, kuva Emma Jäderholm*

# Ratapellonkadun kaavasta



Kartta kaava-alueesta

Iisalmen kaupunki tekemässä kaavaehdotuksessa Parkatille, Ratapellonkadun ympäristöön, oli yhtenä tarkoituksena saada lastauspaikka rautatiekuormauksia varten. Kaupunki päätyi kuitenkin luopumaan lastauspaikasta mm. liito-oravan pesinnän takia. Kaavaehdotuksen luonnosvaiheen lausunnossaan yhdistyksemme vastusti suunnitelmaa, joka toteutuessa olisi tuhonnut liiturin pesintämetsän.

Nyt on meneillään kaavaehdotuksen lausuntovaihe. Oheisessa kuvassa sinisellä on liito-oravalle suojaviheralue, jonka jatkeena on vihreällä lähivirkistysalue. Siellä lisääntyy mm. lokkiyhdyksunta ja viitasammakko. Tummanvihreällä on puutarha ja kasvihuonealue, joka rajautuu urheilualueeseen. Muu osa on sitten varattu teollisuuskäyttöön.

## ILYY:N LAUSUNTO:

Lausunto AK 383 Ratapellonkadun ympäristö ehdotusvaihe

EV-alue huomioi liito-oravan pesinnän. Kaupungin kaavoituksessa sekä metsänhoito- ja muissa muutostoimissa pitäisi säilyttää liito-orava populaatioiden käyttämät yhdyskäytävät Pihlajaharju/Suurisuo ja Kangas/Makkaralahti suuntiin. Elintärkeää on säilyttää EV-alueen välittömässä läheisyydessä olevat metsäalat; etenkin Suomi-Valimon ympäristön puusto. Parkatintien varteen tulisi muodostaa riittävän leveä puustoinen alue, joka pehmentäisi massiivista T ja T/K -aluetta ja samalla takaisi liito-oravalle siirtymäreitin.

MP/k-alueella voi tulevaisuudessa olla merkittävä virkistyskäyttö.

T ja T/K -alueiden massiivisuus on otettava huomioon kun tonttikohtaista suunnittelua tehdään.

## Sienessä kartan kanssa

Tämä syksy oli hurjan hyvä sienisyksy, ainakin jos keräsit kantarelleja, suppilovahveroita tai mustatorvisieniä. Nämä kaikki sienet ovat siitä mukavia kerätä, että niitä löydät vuodesta toiseen samoilta paikoilta.

Suppilovahvero on kuusen juurisieni. Omat parhaat suppilovahveropaikat ovatkin vanhoja sammaleisia kuusikoita. Toki niitä löytyy myös muunlaisista metsistä. Suppilovahveron sukulainen kosteikkovahvero on myös kuusen juurisieni, mutta se esiintyy usein, nimensä mukaisesti, kosteammilla kuusivaltaisilla paikoilla kuin suppilovahvero.

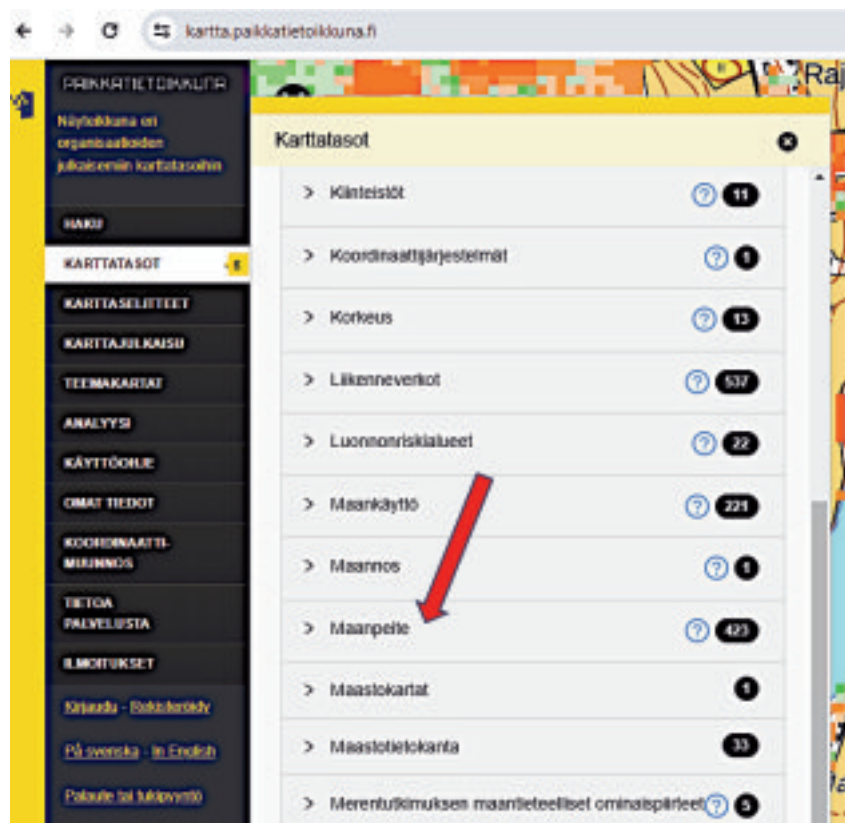
Kantarelli on puolestaan koivun juurisieni ja sitä on etsittävä koivujen läheisyydestä.

Mustatorvisieni on kuusen ja koivun juurisieni. Sen löydät useimmiten kuusen ja koivun seuralaisena hiukan avoimemmilta sammaleisilta ruohikkopaikoilta.

Jos haluat tehostaa sienten etsintää, niin kannattaa käyttää apuna erilaisia internetistä löytyviä karttapalveluja. Paikkatietoikkuna on kansallinen paikkatietoportaali, joka esittelee paikkatietoaineistoja ja -palveluja sekä niiden hyödyntämismahdollisuuksia, [www.paikkatietoikkuna.fi](http://www.paikkatietoikkuna.fi).

Paikkatietoikkunassa voi valita pohjakartaksi maastokartan ja jo sen avulla voi aloittaa sienipaikkojen etsimisen. Suppilovahveroita esimerkiksi olen usein löytänyt mäkien ja vaarojen rinteiltä. Mäet löydät jo maastokartan avulla, mutta korkeussuhteita voit vielä selventää rinnevarjostuksen avulla.

Mutta tämän lisäksi todella paljon sienestäjälle löytyy tietoa erilaisista karttatasoista. Varsinkin maanpeitteestä on todella paljon erilaista tietoa. Itse olen etsinyt vanhoja kuusikoita puuston ikä -karttatason avulla. Kasvupaikka -karttatason avulla voit selvittää, mikä metsätyyppi on kyseessä.



Kuva 1. Ote Paikkatietoikkuna-sivustolta. Nuolella kuvattu, mistä löytyvät tiedot maanpeitteestä. Ja sen alta löytyy puuston ikä -karttataso, kuva paikkatietoikkuna.fi





Kuva 2. Kartta Tahkomäen alueelta. Kartassa on väreillä kuvattu puuston ikä. Mitä tummempi väri, siltä vanhempaa puusto on. Sinertäviksi merkityiltä alueilta voisi etsiä suppilovahveroita, kuva: paikkatietoikkuna.fi



Kuva 3. Kartalla näkyy Tracker-sovelluksella merkityt kuvitteelliset suppilovahveropaikat

Maastossa kulkiessa on hyvä pitää kartta mukana. Jos sinulla ei ole alueesta perinteistä paperikarttaa, niin silloin kannattaa matkapuhelimeen ladata joku karttasovellus, esim. Maastokartat, Karttaselain tai Tracker. Näistä on yleensä maksullinen versio ja suppeampi ilmainen versio. Ilmaisellakin versiolla pärjää aika pitkälle, joskaan silloin ei yleensä puhelimeen voi ladata offline karttoja.

Se hyvä puoli näissä sovelluksissa on, että niihin voit yleensä merkitä muistiin paikkapisteenä sienipaikkasi. Ja sitten seuraavana vuonna kävelet matkapuhelimen kartan opastamana tarkasti edellisvuotiselle kantarellipaikallesi. Itse käytän tähän Tracker-sovelluksen ilmaisia karttoja.

Kai Jäderholm

## Kasvikokoelman etiketöinti

Iisalmen luontomuseon pääkasvikokoelman Kotka-tietokannan etiketit ovat nyt paikoillaan näytteissä. Tämä helpottaa tietyn näytteen tietojen ja itse näytteen hakemista. Samalla on tarkistettu näytteiden tiedot, sekä korjattu ja täydennetty niitä.

Suuren kiitoksen tästä ansaitsee näyttelyvalvojamme Riitta Sonninen. Hänen työpanoksensa on ollut korvaamaton.



*Etikettien leikkausta ennen niiden liimaamista näytteeseen, kuva: Kai Jäderholm*



*Näytteen tunnusnumero kirjataan myös alkuperäiseen kasvipaperiin. Mikäli etiketit irtoavat niin numerolla sitten löydetään kasvin tiedot, kuva: Kai Jäderholm*



*Etiketissä on myös QR-koodi. Kun se kuvataan vaikka kännykällä aukeaa kasvin tiedot näytölle, kuva: Kai Jäderholm*



*Kasvinäytteet on järjestetty retkikasvion heimojärjestyksessä, joten ne on verrattain helppo löytää, kuva: Riitta Sonninen*

Jarmo Yliluoma

# Luontouutiset vain sähköisesti

Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys julkaisee tämän lehden sähköisesti. Luontouutiset-lehti on jo toista kertaa saatavissa vain PDF:nä. Tällöin jokainen tietokone /kännykkä /tabletti pystyy avaamaan sen.

Jotta voisit saada Luontouutiset-lehden, niin varmista että meillä on sinun sähköpostiosoitteesi.

## Vaihtoehtoja on kaksi:

1. Jos olet Suomen Luonnonsuojeluliiton jäsen, niin käy lisäämässä jäsenrekisteriin sähköpostiosoitteesi. Tästä osoitteesta se sujuu vaivattomasti:

<https://rekisteri.sll.fi/jasentiedot/>

2. Ilmoita meille sähköposti-osoitteesi soittamalla tai lähettämällä postia:

Mikäli sinulla ei ole sähköpostiosoitetta, niin ota yhteys luontomuseoon. Tuostamme sinulle oman Luontouutiset-lehden.

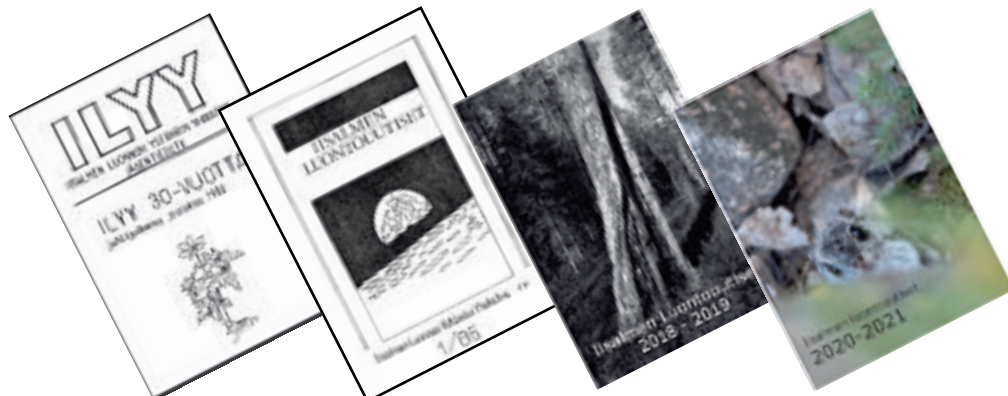
Museon sähköposti on [iisalmi.luontomuseo@gmail.com](mailto:iisalmi.luontomuseo@gmail.com)

ja  
puhelinnumero **0405389194**

Mikäli kaipaillet vanhoja Iisalmen Luontouutisia niin, ne löytyvät yhdistyksen kotisivuilta:  
[www.sll.fi/iisalmi](http://www.sll.fi/iisalmi)



Iisalmen luontouutiset  
2022 - 2023



# Liity jäseneksi!

Sen voi tehdä netissä: [www.sll.fi/iisalmi](http://www.sll.fi/iisalmi). Liittymiseen sinulla on kaksi vaihtoehtoa: voit liittyä Luonnonsuojeluliiton jäseneksi tai paikallisjäseneksi.

1. Luonnonsuojeluliiton jäsenmaksu on 40 €.

Helpoiten liittyminen onnistuu netissä [www.sll.fi/liity](http://www.sll.fi/liity)

Jäsenyyteen sisältyy:

- paikallisyhdistyksen jäsenyys
- Iisalmen luontouutiset 1 x vuodessa
- Luonnonsuojelija-lehti neljä kertaa vuodessa
- kerran kuussa uutiskirje, jossa kerrotaan ajankohtaista asiaa luonnonsuojelusta sekä kampanjoista
- Suomen Luonto -lehti 12 kk (10 nroa) jäsenhintaan
- Luontokaupassa 10 % alennus tuotteista
- Suomen Hostellijärjestön yöpymishinnoista 10 % alennus

2. Paikallisjäsenmaksu on 10 €. Maksa se tilillemme ja laita meille viesti asiasta sähköpostilla osoitteeseen: [iisalmi.luontomuseo@gmail.com](mailto:iisalmi.luontomuseo@gmail.com).

Jäsenyyteen sisältyy:

- paikallisyhdistyksen jäsenyys
- Iisalmen luontouutiset 1 x vuodessa

Tilinumero on: FI11 5068 0620 0405 82

Soita ja kysy lisää!

Iisalmen luontomuseo puh. 040 538 9194  
Suomen luonnonsuojeluliitto puh. 09 228 08210

**Lehden julkaisija**

**Iisalmen Luonnon Ystävien Yhdistys ry**

**Yhdistyksen osoite**

**Iisalmen Luontomuseo**

**Kirkkopuistonkatu 9**

**74100 IISALMI**

**Puhelin**

**040 538 9194**

**Sähköposti**

**[iisalmi.luontomuseo@gmail.com](mailto:iisalmi.luontomuseo@gmail.com)**

**Kotisivu**

**[sll.fi/iisalmi](http://sll.fi/iisalmi)**

ISSN 0780-8828